

TYOLOGIE TRANZICE V NARATIVECH STUDENTŮ: PŘECHOD DĚTÍ MEZI MATEŘSKOU A ZÁKLADNÍ ŠKOLOU

TYPOLOGIES OF TRANSITION IN STUDENTS' NARRATIVES: THE TRANSITION OF CHILDREN FROM PRE-SCHOOL TO PRIMARY SCHOOL

Jana Uhlířová, Barbora Loudová Stralczynská, Petra Ristić

Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Cílem studie je analyzovat narativy studentů týkající se procesu přechodu dětí z mateřské na základní školu v českém vzdělávání. Výzkum se zaměřuje na identifikaci typologií tranzice, klíčových aspektů přechodu a faktorů, které mohou tento proces usnadnit. Empirická data byla získána prostřednictvím analýzy 47 seminárních prací učitelů-studentů navazujícího magisterského studia, vypracovaných v rámci kurzu *Vztahy preprimárního a primárního vzdělávání* v letech 2023 a 2024. Výsledky odhalily tři dominantní typologie tranzice: institucionální, sociálně-emoční a pedagogickou. Zásadními aspekty přechodu jsou školní připravenost, role učitelů a rodičů a využívání příkladů ze zahraniční praxe. Mezi identifikovaná opatření podporující přechod patří zachování kontinuity vzdělávacího prostředí, posílení meziinstitucionální a implementace individualizovaného přístupu k dětem. Zjištění této studie poskytují podněty pro inovaci vzdělávacích politik a praxe zaměřené na optimalizaci procesů přechodu.

Klíčová slova: *tranzice, mateřská škola, základní škola, školní připravenost, optimální model přechodu*

Abstract

This study analyzes students' narratives on the transition of children from preschool to primary school in the Czech educational system. It identifies transition typologies, key aspects, and facilitating factors. Data were obtained from 47 seminar papers by master's pre-service teachers in the Relations between Pre-primary and Primary Education course (2023–2024). The findings reveal three dominant typologies: institutional, socio-emotional, and pedagogical. Key aspects include school readiness, the role of teachers and parents, and insights

from international practices. Measures supporting transition involve ensuring educational continuity, strengthening institutional cooperation, and implementing individualized approaches. The study provides recommendations for optimizing educational policies and transition practices.

Keywords: *transition, pre-school, primary school, school readiness, optimal transition model*

1 ÚVOD

Přechod dětí z mateřské na základní školu je zásadním mezníkem v jejich vzdělávací dráze, přičemž ovlivňuje nejen akademickou připravenost, ale také sociálně-emoční adaptaci. V českém vzdělávacím systému je třeba porozumět, jak tento proces reflektují učitelé, neboť jejich vnímání tranzice může ovlivnit tvorbu efektivních strategií usnadňujících adaptaci dítěte. Tato studie se soustředí na analýzu studentských narativů s cílem identifikovat hlavní faktory ovlivňující přechod a možnosti jeho optimalizace na základě mezinárodních příkladů.

2 TEORIE

Přechod z mateřské na základní školu je v odborné literatuře často nahlížen z hlediska několika teoretických perspektiv, mezi něž patří ekologický model Bronfenbrennera (1994), teorie připravenosti na školu (Puccioni et al., 2020) či koncept vzdělávací kontinuity (OECD, 2017). Výzkumy potvrzují, že kvalitní přechod zvyšuje školní úspěšnost a snižuje adaptační obtíže (Greger et al., 2015). Důležitými faktory jsou nejen kognitivní a jazyková připravenost dítěte, ale také emoční stabilita a úroveň podpory rodiny a školy. V zahraničních modelech, zejména v severských zemích, je zdůrazňována nutnost kontinuální pedagogické spolupráce mezi oběma stupni (European Commission, 2023). Tyto přístupy mohou sloužit jako inspirace pro zlepšení situace v České republice (ČŠI, 2024).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Studie vychází z kvalitativní obsahové analýzy seminárních prací studentů (Mayring, 2003) předškolní pedagogiky (NMgr., KS) vytvořených v rámci kurzu „Vztahy preprimárního a primárního vzdělávání“ (2023, 2024). Celkem bylo analyzováno 369 normostran textu, tj. průměrně 7,86 normostranám na jednu seminární práci. Úkolem studentů bylo navrhnout optimální model řešení přechodu v českém vzdělávacím systému a opřít jej o zkušenosti z vlastní praxe a teoretické poznatky ze studia. Data byla analyzována metodou tematické analýzy (Švaříček & Šedová, 2014) s cílem identifikovat hlavní vzorce v narativech studentů týkající se typologií tranzice, aspektů přechodu a faktorů usnadňujících proces. Při analýze byla využita kombinace induktivního a deduktivního přístupu, kdy byly nejprve stanoveny teoretické rámce, které následně sloužily k interpretaci zjištěných témat v textech studentů.

4 VÝSLEDKY

Analýza studentských textů ukázala tři hlavní typologie tranzice: (1) institucionální tranzici, reflektující organizační a legislativní rámce přechodu; (2) sociálně-emoční tranzici, zaměřující se na adaptaci dítěte v novém prostředí a vztahy s učiteli a vrstevníky; a (3) pedagogickou tranzici, zdůrazňující vzdělávací kontinuitu mezi mateřskou a základní školou. Klíčové aspekty přechodu zahrnují školní připravenost dítěte, roli učitelů a význam spolupráce mezi rodinou a školou. Srovnání mezi roky 2023 a 2024 odhalilo rostoucí důraz na meziinstitucionální spolupráci a význam role učitelů. Tyto poznatky naznačují, že efektivní přechod lze podpořit skrze inkluzivní pedagogické přístupy, další vzdělávání učitelů, společné aktivity mateřských a základních škol a systematickou podporu rodin v procesu adaptace dítěte.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Zjištění studie potvrzují, že úspěšný přechod mezi mateřskou a základní školou vyžaduje komplexní přístup zahrnující institucionální, sociálně-emoční i pedagogické dimenze. Významným zjištěním je posun ve vnímání tranzice mezi roky 2023 a 2024, kdy narativy studentů kladou větší důraz na spolupráci

mezi školami a roli učitelů jako klíčových aktérů tranzice. Tento vývoj naznačuje posun směrem k systémovému přístupu k tranzici, který zahrnuje širší zapojení pedagogických pracovníků i školních politik. Pro budoucí výzkum je žádoucí detailněji prozkoumat vliv specifických opatření na úspěšnost tranzice, zejména roli individualizované podpory dětí a přístupy, které efektivně propojují rodinné a školní prostředí.

6 LITERATURA

- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *Readings on the Development of Children*, 2(1), 37–43.
- Česká školní inspekce. (2024). *Kvalita vzdělávání v České republice: Výroční zpráva 2023/2024*. Česká školní inspekce.
- European Commission. (2023). *Structural indicators for monitoring education and training systems in Europe – 2023: Early childhood education and care*. European Union.
- Greger, D., Simonová, J., Straková, J., & Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Č.). (2015). *Spravedlivý start?: nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
- Mayring, P. (2003). *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Beltz.
- OECD. (2017). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264276253-en>.
- Puccioni, J., Froiland, J.M., & Moeyaert, M. (2020). Preschool teachers' transition practices and parents' perceptions as predictors of involvement and children's school readiness. *Children and Youth Services Review*.
- Švaříček, R., & Šedová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (Vydání druhé). Portál.